

Ахмедов Алишер Тоирович
Жиззах политехника институти
“Умумтехника фанлари” кафедраси ассистенти,

Роот Эвелина,
Чет тиллар ва касбий коммуникация кафедраси доценти,
МДКУ (Москва давлат курилиш университети)

**СИДИРАДИГАН ПЛАНКА ИШ ЮЗАСИ ШАКЛИНИНГ ҚОБИҚЛАРНИ
ТИТИЛИШ ЗОНАСИДАГИ ИШ СИФАТ КЎРСАТКИЧЛАРИГА
ТАЪСИРИ**

АННОТАЦИЯ: Сидирадиган планка иш юзаси турининг қобиқларни титилиш зонасидаги иш сифат кўрсаткичларига таъсири хоссаларини ўрганиш мақсадида Республикамизда етиштирилаётган маккажўхорининг навлари ҳақида маълумот тўпланди. Ҳозирги даврга келиб, мамлакатимизда экиш учун маккажўхорининг йигирма бир турдаги навлари тавсия этилган.

Калит сўзлар: Қобиқли сўталар, физик-механик хоссалар, ўлчам-масса, навлар, сўталарнинг таркиби, қобиқлар сони, массаси, қобиқларнинг узунлиги, эни ва қалинлиги, вариация коэффициентлари.

Alisher Toirovich Akhmedov
Assistant of the "General Technical Sciences" Department,
Jizzakh Polytechnic Institute

Evelina Root
Associate Professor of the Department of Foreign Languages and Professional
Communication,
MGSU (Moscow State University of Civil Engineering)

**THE IMPACT OF WORKPIECE SHAPE ON THE QUALITY
INDICATORS IN THE TEARING ZONE OF SHELLS FOR A SEATED
PLANK**

ANNOTATION: In order to study the effects of the type of working surface of the threshing board on the quality indicators of work in the shelling zone, information was collected on the varieties of corn grown in our Republic. To date, twenty one varieties of corn have been recommended for planting in our country.

Keywords: Shelled beans, physical-mechanical properties, size-mass, varieties, composition of pods, number of shells, mass, length, width and thickness of shells, coefficients of variation.

КИРИШ. Қобикли сўтанинг физик-механк хоссаларини ўрганиш мақсадида Республикамизда етиштирилаётган маккажўхорининг навлари ҳақида маълумот тўпланди ҳамда уларни тадқиқ қилиш учун тажрибалар ўтказилди. Ҳозирги даврга келиб, мамлакатимизда экиш учун маккажўхорининг йигирма бир турдаги навлари тавсия этилган. Улардан уч тури ўртапишар, етти тури кечпишар ва ўн бир тури эртапишар навлардир.

АДАБИЙ ТАХЛИЛ ВА МЕТОДИКАСИ. Ушбу тажрибаларда барабаннинг айланишлар сони 600 айл/мин., сидирадиган планкалар сони 6 донани ташкил этган ҳолда, сидирадиган планка ва дека орасидаги тирқиш 36 мм дан 44 мм гача 2 мм ораликда ўзгартирилиб, иш сирти тўғри тишли, қия тишли ва рифелли планкалар таққослаб кўрилди.

Тўғри тишли планка ва дека орасидаги тирқиш 36 мм дан 44 мм гача ўзгартирилиб тадқиқ этилганда, планка ва дека орасидаги тирқиш 36, 38 ва 40 мм бўлганда, сўта қобикларининг тўлиқ титилиши, мос равишда, 99,8, 99,3 ва 97,2 фоиз бўлди, янчилган донларнинг миқдори эса 97,0 фоиздан 83,4 фоизга камайди, донларнинг шикастланиши 3,1 фоиздан 1,5 фоизга камайиши аниқланди. Аммо, тирқиш 42 ва 44 мм бўлганда, қобикларнинг титилиши, мос равишда, 96,8 ва 96,2 фоизга, донларнинг янчилиши ҳар бир ўзгаришда 50,8 ва 24,2 фоизга тушиши кузатилди, донларнинг шикастланиш эса рўй бермади.

Юқорида келтириб ўтилган тажриба усулидан фойдаланиб, қия тишли планка ҳам тадқиқ этилди. Бунда планка ва дека орасидаги тирқиш 36 мм дан 44 мм гача бўлган ораликда ўзгартирилганда, тирқишнинг 36 мм ўлчамида сўта

қобикларнинг титилиш даражаси 100 фоиз, 38 мм ўлчамида эса бироз камайиб 99,6 фоизни ташкил этиши аниқланди.

Сидирадиган планка иш юзаси турининг қобикларни титилиш зонасидаги иш сифат кўрсаткичларига таъсири. 1-Жадвал

№	Иш сифат кўрсаткичлари	Барабан декаси ва планкалар орасидаги тирқиш, мм														
		Тўғри тишли					Қия тишли					Рифелли				
		36	38	40	42	44	36	38	40	42	44	36	38	40	42	44
1.	Қобикларнинг титилиши, %	99,8	99,3	97,2	96,8	96,2	100	99,6	98,3	97,8	96,7	100	100	99,4	98,7	98,0
2.	Янчилган дон, %	97,0	92,4	83,4	50,8	24,2	97,0	91,8	72,3	28,9	15,0	93,8	97,4	88,1	27,1	25,9
3.	Дон синиши, %	3,1	2,2	1,5	0	0	2,8	0	0	0	0	7,7	2,6	0	0	0

НАТИЖАЛАР. Қия тишли планка ва дека орасидаги тирқиш 40 мм, 42 мм ва 44 мм оралиқда ростланганда, қобикларнинг титилиши камайиб бориб, мос равишда, 98,3 фоиз, 97, 8 фоиз ва 96,7 фоизга тенг бўлган бўлса, донларнинг янчилиши худди шу ростланишларда 72,3, 28,9 ва 15,0 фоизни ташкил этди.

Рифелли планка ва дека орасидаги тирқиш 36 мм дан 44 мм гача ўзгартирилиб тадқиқ этилганда, планка ва дека орасидаги тирқиш 36 ва 38 мм бўлганда, сўта қобиклари тўлиқ титилиши, донларнинг янчилиши 93,8 фоиздан 97,4 фоизга ортиши, шикастланиши эса 7,7 фоиздан 2,6 фоизга камайиши аниқланди. Аммо, тирқиш 40, 42 ва 44 мм бўлганда, қобикларнинг титилиши 98,0 фоизга, донларнинг янчилиши 25,9 фоизга тушиши кузатилди, донларнинг шикастланиш эса рўй бермади.

Олинган натижаларнинг таҳлили шуни кўрсатадики, тўғри тишли ва рифелли планкаларда сўта қобикларини титиш ва донларни янчиб, ажратиш қобилияти қия тишли сидирадиган планкаларга нисбатан юқори бўлсада, уларда донларнинг шикастланиши қия тишли планкага нисбатан кўпроқни ташкил этади. Қия тишли сидирадиган планка ва дека орасидаги тирқиш 38-40 мм бўлганда сўталарнинг қобиклари яхши титилишига, донларнинг нисбатан яхши янчилишига ва энг асосийси донларни умуман

шикастланмаслигига эришилди.

МУХОКАМА. Маккажўхори сўталарининг қуриб етилишининг ўзгариш динамикаси, уларнинг тузилиши, ўлчам-масса кўрсаткичлари ва физик-механик хоссаларини ўрганилди. Бунинг учун намлиги 35-40 фоиз бўлган қобикли сўталар олинди. Чунки маккажўхорини думбул пишиш даврида йиғиб олиш учун унинг намлиги 35-40 фоиз бўлиши лозимлиги тавсия этилган шундан сўнг уларни икки хил шароитда, яъни сояда ва очик ҳавода ёйиб, табиий ҳароратнинг ўртача 34-38⁰ С даражасида қуриш динамикаси ўрганилди. Қобикли сўтанинг таркиби, ўлчам-масса кўрсаткичлари ва физик-механик хоссаларини ўрганиш учун намлиги 12-16 фоиз атрофида бўлган қобикли сўталар олинди.

ХУЛОСА. Ўтазилган тажрибалардан олинган натижаларга математик таҳлил услублари асосида ишлов берилди ва уларнинг статистик қийматлари (ўртача M_y , ўртача квадратик четлашиши $\pm\sigma$, вариацияланиш коэффициенти V) аниқланди.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати:

1. Астонақулов К.Д., Хатамов Б.А., Фозилов Ғ.Ғ., Жамолов А., Маккажўхорини донга йиғиштириш машинаси: синов ва натижалар// Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги. – Тошкент, 2011. – №10. – Б.31.
2. Ахмедов А.Т. Қишлоқ хўжалигида культиваторларнинг ўрни // Экономика и социум. – №2(105)2023. – С. 33-36.
3. Ахмедов А.Т. Организации труда для семейного бизнеса в современных условиях. Международный научно-практический журнал «Экономика и социум» 5вып.№5(96) май 2022г.
4. Ахмедов А.Т. Почвообрабатывающие машины. "Универсум: Технические науки" Rossiya. Jurnal OAK -4, Fevral 2022-yil.
5. Ахмедов А.Т. Педагогика университетиде масофавий таълимнинг ютуқ ва камчиликлари. Международный научно-практический журнал «Экономика и социум» №7(98) 30.07. 2022г.